

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Структура та обсяг дисертації обумовлена метою, завданням і характером дослідження. Робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел і літератури, який налічує 545 найменувань. Загальний обсяг дисертації становить 269 сторінок (з них — 214 сторінок основного тексту).

Актуальність дослідження та ступінь наукової розробки теми визначається необхідністю глибокого і всебічного дослідження діяльності, великого та багатогранного творчого доробку діячів української культури і науки, які своєю самовідданою працею сприяли збереженню самобутності українського народу, доводили його значущість на тлі світової історії та культури.

Найбільш повне та репрезентативне дослідження культурних феноменів минулого можливе лише у контексті розвитку національних та освітніх процесів. Питання персоніфікації історії, дослідження життєвого шляху, діяльності та творчої спадщини визначних її діячів стали одним із важливих завдань сучасної історичної науки. Вивчення й аналіз персоналії як окремого предмета дослідження має важливе значення, оскільки особиста біографія часто є основою наукової реконструкції епохи та висвітлення особливостей національно-просвітницьких рухів певного періоду.

Яскравою постаттю в літопис українського національно-просвітницького руху увійшов академік Іван Петрович Крип'якевич (1886-1967 рр.), послідовний поборник та організатор національної освіти, один із керівників просвітнього руху, активний громадський діяч.

І. Крип'якевич залишив значний та багатогранний просвітній творчий доробок — підручники, посібники, програми, публікації в періодичній пресі, цінні рукописи. Праці просвітителя мають не лише загальноісторичну але й педагогічну та культурну цінність, оскільки відображають актуальні проблеми розвитку української державності, культурного, політичного і духовного розвитку українського народу в кінці XIX ст. — першій половині XX ст. **Актуальність обраної теми** зумовлена і необхідністю популяризації творчості вченого, потребою наукового осмислення його місця і ролі у розвитку культурно-просвітнього руху Східної Галичини.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертація виконана в рамках науково-дослідної теми «Теорія і практика професійної підготовки вчителя у системі неперервної педагогічної освіти» (державний реєстр № 01060012171), яка включена до тематичного плану Київського міського педагогічного університету імені Б. Д. Грінченка.

Об'єктом дослідження виступає багатогранна діяльність І. П. Крип'якевича — видатного історика, педагога, просвітителя в контексті суспільно-політичного та національно-культурного розвитку західноукраїнських земель кінця XIX — першої половини XX ст.

Предметом дослідження є культурницька, зокрема педагогічна та просвітницька діяльність Івана Петровича Крип'якевича як українського культурно-освітнього діяча.

Мета дослідження — здійснити всебічне цілісне висвітлення педагогічної та культурно-просвітницької діяльності Івана Крип'якевича у контексті розвитку національно-просвітницького руху в Західній Україні, зокрема в Східній Галичині, показати місце просвітителя у розбудові українського шкільництва.

Відповідно до предмета та мети визначено такі завдання дослідження:

- визначити рівень наукової розробки теми в історіографії та проаналізувати джерельну базу дослідження;
- проаналізувати процес становлення й розвитку особистості Івана Крип'якевича;
- розкрити зміст і спрямованість педагогічної діяльності Івана Крип'якевича;
- показати внесок педагога у популяризацію історії України;
- систематизувати творчий доробок вченого у створенні посібників і підручників з історії;
- дослідити просвітницьку діяльність Івана Крип'якевича та її значення у загальнонаціональних суспільних та культурних процесах.

Хронологічні рамки зумовлені особливістю дослідження персоналії та охоплюють 1886-1967 рр. Вони визначені прагненням проаналізувати процес формування Івана Крип'якевича як особистості та часом педагогічної та культурно-просвітницької діяльності.

Особлива увага приділена періоду активної творчої діяльності 1905-1946 рр. При цьому нижня хронологічна межа позначає початок його активної участі у студентській молодіжній організації «Академічна громада», діяльності у товариствах «Просвіта», «Рідна школа», педагогічною діяльністю, а верхня — переходом І. П. Крип'якевича у зв'язку з суспільно-політичними реаліями Східної Галичини повосенного часу до наукової роботи, коли вчений вже не викладав у вищих навчальних закладах.

Територіальні межі дисертаційного дослідження охоплюють Східну Галичину і Західну Волинь в адміністративних кордонах Австро-Угорської імперії, Польщі у міжвоєнний період та УРСР до, під час та після другої світової війни.

Методологічну основу становлять: теорія наукового пізнання, що ґрунтується на принципах об'єктивності, історизму, науковості й доказовості висновків; положення про діалектичний взаємозв'язок і взаємозумовленість суспільних явищ.

Методи дослідження використовувались для отримання об'єктивної інформації та висновків з обраної теми на двох рівнях:

теоретичному — загальнонаукові (аналіз, синтез, узагальнення, систематизація), методи історичної науки (порівняльно-історичний, проблемно-хронологічний, класифікації та аналізу архівних джерел, періодичних видань і спеціальної літератури);

емпіричному — ретроспективний — для врахування особливостей методів і організаційних форм культурно-просвітницької діяльності І. П. Крип'якевича.

Наукова новизна. Вперше здійснено всебічне, цілісне висвітлення педагогічної та культурно-просвітницької діяльності Івана Петровича Крип'якевича в контексті історичних і освітніх реалій кінця XIX ст. — першої половини XX ст. У процесі написання роботи автором опрацьовано значний масив джерельних матеріалів з київських, львівських державних та приватного архівів. Особлива цінність роботи полягає в залученні унікальних матеріалів з Архіву Івана Крип'якевича, у тому числі неопублікованої частини творчого доробку просвітителя (рукописи, нотатки, розробки та плани уроків, методичні рекомендації для учителів, лекції тощо). Введені до наукового обігу архівні джерела дозволили реконструювати малодосліджені аспекти життя та діяльності вченого.

Наукова новизна дисертаційної роботи розкривається у таких **теоретичних положеннях**:

- формування національної самосвідомості, становлення громадянської позиції, наукові й педагогічні зацікавлення І. Крип'якевича відбувались в політичних та освітньо-наукових умовах Австро-Угорщини, конституційний лад якої дозволяв громадський, культурний та просвітницький рух українців, розвиток української національної самосвідомості;
- педагогічно-просвітницька діяльність Івана Крип'якевича в Рогатинській українській приватній гімназії, філії львівської Академічної гімназії, гімназії Святих Сестер Василіанок, жіночій учительській семінарії Українського Педагогічного Товариства, Гасмному університеті, Богословській академії, Львівському державному університеті ім. І. Франка була спрямована на розбудову української національної школи та освіти;
- педагогічна діяльність І. Крип'якевича мала результатом і створення підручників та посібників, методичного забезпечення для вивчення історії України та її популяризації в умовах бездержавності;
- досвід організатора культурно-просвітницької роботи формувалася у Івана Крип'якевича в період навчання у Львівському університеті, де він був провідним діячем студентського руху як член «Академічної громади», очолював «Просвітній кружок»;
- провідними напрямками культурницької діяльності І. Крип'якевича, яка мала яскраво виражену національну спрямованість, були активна участь у просвітницьких організаціях та товариствах «Просвіта», «Рідна школа», та громадсько-політичних «Союз визволення України», ряді інших організаціях і товариств;
- як член товариства «Просвіта» Іван Петрович Крип'якевич брав активну участь у роботі із заснування бібліотек та поширення книг серед населення, опікувався та надавав методичну допомогу читальням «Просвіти»;
- у діяльності Івана Крип'якевича в «Красовому комітеті охорони військових могил», простежуються зусилля вченого по збереженню

пам'яті про людей, які загинули захищаючи Батьківщину, популяризації історико-культурної спадщини;

- як голова «Бюро культурної допомоги для визволених земель», структурної одиниці СБУ, І. Крип'якевич спрямував свою діяльність на роботу із заснування шкільництва на Волині в часи Першої світової війни.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що її фактичний матеріал, теоретичні узагальнення, оцінки і висновки можуть бути використані як істориками, так і педагогами, культурологами і краєзнавцями для подальшої наукової розробки проблеми. У навчально-педагогічній практиці дослідження можна застосувати при написанні підручників, довідкової літератури, а також при викладанні курсу історії України, історії української культури та історії педагогіки. Поширення досвіду вченого сприятиме підвищенню професійного рівня сучасного історика та педагога.

Апробація результатів і окремих положень дисертації.

Результати дослідження були оприлюднені на засіданні кафедри історії України та методики навчання Інституту лідерства, освітнього законодавства і політики Київського міського педагогічного університету імені Б. Д. Грінченка та кафедр всесвітньої історії та історії України і культурології Київського славістичного університету.

Основні положення дисертації викладені у чотирьох наукових публікаціях у фахових виданнях, затверджених переліком ВАК України.

Окремі положення та висновки дисертаційної роботи викладені в доповідях на Всеукраїнській науково-методичній конференції «Роль педагогічної етики у професійній підготовці сучасного вчителя» (м. Київ, 15-16 травня 2008 р.), Міжнародній науковій конференції: «Українознавство XXI ст.: нові вимоги, проблеми та методологія розвитку» (м. Київ, 21-22 жовтня 2008 р.), IV Міжнародній науковій конференції: «Знаки питання в історії України: особа і суспільство в історико-культурному просторі» (м. Ніжин, 11-12 грудня 2008 р.).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначено об'єкт та предмет дослідження, методологічну основу, мету та завдання роботи, сформульовано наукову новизну, практичне значення дисертації.

Перший розділ «Історіографія та джерельна база», присвячений аналізу історіографії проблеми та характеристикі джерельної бази дисертації.

У підрозділі 1.1. «Історіографія проблеми» встановлено, що в українській історичній науці проблема культурно-просвітницької діяльності І. Крип'якевича мало вивчена.

Розвиток та нагромадження історіографічного матеріалу по даній темі хронологічно можна поділити на три періоди. Перший — дорадянський, який охоплює 1908-1939 рр., і який збігається з активною педагогічною та просвітницькою діяльністю І. П. Крип'якевича.

Другий період історіографії охоплює 40-і початок 90-х р. ХХ ст. У цей період особа І. Крип'якевича розглядалась у контексті складних та суперечливих соціально-політичних процесів. Еволюціонують оцінки діяльності вченого та його творчого доробку.

Третій, сучасний період розвитку історіографії проблеми, розпочався після здобуття Україною незалежності в 1991 р. З цього часу науковці отримали можливість вивчення історичного минулого та об'єктивного аналізу творчої спадщини Івана Петровича Крип'якевича.

У перший період, особа ще молодого Івана Крип'якевича привертає неабияку увагу суспільства у зв'язку із виходом історичних оповідань, посібників та підручників для учнів гімназій та для широких верств суспільства¹.

Другий період історіографії починається у повоєнні роки: 40-і, і перша половина 50-х років ХХ ст., і характеризується тотальною критикою радянською історіографією І. Крип'якевича як послідовника «школи Грушевського», звинуваченнями у «буржуазному націоналізмі».

50-60-ті роки ХХ ст. — частково визнаються заслуги І. Крип'якевича перед наукою (пов'язані з виходом монографії І. П. Крип'якевича «Богдан Хмельницький» (1954 р.), однак разом з тим замовчується його внесок в педагогічну науку як автора низки підручників та посібників, активну діяльність в «Просвіті», «Рідній школі» та в інших культурно-просвітницьких організаціях. У цей час у зв'язку з обранням Івана Петровича Крип'якевича академіком АН УРСР, та з нагоди його 80-річного ювілею, було опубліковано низку біографічних нарисів про нього, та бібліографію його праць.

Біографічну інформацію та характеристику різних напрямів діяльності І. П. Крип'якевича містять некрологи, які виходять у кінці 60-тих, початку 70-х років, в основному за рубезжем в журналі «Український історик».

70-80-і роки ХХ ст., у період застою, уже після смерті академіка, значна частина його творчої спадщини і надалі замовчувалась, науковий доробок, який не відповідав ідеологічним догмам, пильно оберігався в спецфондах.

З проголошенням незалежності України постала гостра потреба в узагальнюючих працях з історії України. Тому не випадково виникає інтерес до науково-педагогічної спадщини І. Крип'якевича, починається третій період історіографії проблеми.

Першим правдиво написав про Івана Крип'якевича як видатного українського історика та педагога Ярослав Дашкевич. Його передмова до львівського видання 1990 року науково-популярної «Історії України» стала

¹ О.К. Критичні замітки // «Неділя». — 1912. — ч. 78, 19 лютого. — С. 8; Суровцов Н. [Рец. на:] Крип'якевич І. Коротка історія України // Книга. — Відень, 1921. — С. 15; Архів Івана Крип'якевича. — Історія України. Шкільні підручники. — Папка № 345; Дорошенко В. [Рец. на:] Крип'якевич І. Історія козаччини для народу і молоді. — Львів, 1922. — 92 с. // Трибуна України. — 1923. — № 2/4. — С. 86; Коструба Т. [Рец. на:] І. Крип'якевич. Історичні проходи по Львову. Вид. Товариства «Просвіта». — Львів, 1932. — ч. 771; Архів Івана Крип'якевича. — «Рецензії на роботи І. К.». — Папка № 224.

першою спробою цілісно охопити творчу спадщину історика, охарактеризувати його підручники з історії України¹.

Значну цінність для дослідження життя і діяльності Івана Крип'якевича мають статті та передмови до його праць, автором яких був його син Роман, який у 90-х рр. XX ст. організував видання та перевидання основних наукових праць батька та був їх упорядником. Більшість з перевиданих робіт І. Крип'якевича супроводжуються передмовами, в яких аналізуються, уточнюються окремі факти життя ученого.

Неабияку цінність для реконструкції окремих аспектів культурно-просвітницької діяльності І. Крип'якевича мають матеріали статей, присвячених ювілейним датам Івана Петровича (до 105-річчя, 110-річчя, 120-річчя з дня народження).

У 2001 р. Інститутом Українознавства ім. І. Крип'якевича у Львові було видано окремим випуском збірник, присвячений визначному українському історику². Авторському колективу вдалося на основі різноманітних матеріалів показати цілісний портрет Івана Петровича, широкий спектр його діяльності, багату творчу спадщину.

Важливою подією став вихід у 2005 р. двохтомника «Українська педагогіка в персоналіях» за редакцією О. Сухомлинської, де Іван Петрович Крип'якевич зайняв почесне місце серед плеяди українських педагогів.

О. Рубльов у своєму дослідженні «Західноукраїнська інтелігенція у загальнонаціональних політичних та культурних процесах» намагався простежити історичні процеси в західноукраїнських землях у контексті біографій істориків Мирона Кордуби та Івана Крип'якевича³.

У працях Р. Ковалюка, В. Качмара акцентується увага на історичних подіях, пов'язаних з студентським рухом Східної Галичини, учасником якого був І. Крип'якевич⁴. Культурно-просвітницькій діяльності І. Крип'якевича в часи Першої світової війни торкаються у своїх роботах М. Лазарович, І. Патер, М. Литвин, де наголошується на співпраці Івана Крип'якевича з українськими

¹ Дашкевич Я. Іван Крип'якевич — історик України. Передмова до кн.: Крип'якевич І. П. Історія України / Відп. редактори Ф. П. Шевченко, Б. З. Якимович. — Львів: Світ, 1990. — 520 с. — («Пам'ятки історичної думки України»).

² Іван Крип'якевич у родинній традиції, науці, суспільстві. Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність.: Зб. наук. праць. — Вип. 8: Іван Крип'якевич у родинній традиції, науці, суспільстві / Редкол.: Ярослав Ісаєвич (відп. ред. Василь Горняк, Лариса Крушельницька та ін.). — Львів, 2001. — Вип. 8: — 958 с.

³ Рубльов О. С. Західноукраїнська інтелігенція у загальнонаціональних політичних та культурних процесах (1914-1939) / Олександр Сергійович Рубльов. — К.: Інститут історії України НАН України. — 2004. — 648 с.

⁴ Ковалюк Р. Український студентський рух на західноукраїнських землях XIX—XX ст. / Р. Ковалюк. — Львів / Інститут Українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2001, — 420 с.; Качмар В. За український університет у Львові. Ідея національної вищої школи у суспільно-політичному житті галицьких українців (к. XIX — п. XX с.) / В. Качмар. — Львівський державний університет ім. Івана Франка. — Львів, 1999. — 118 с.

січовими стрільцями, та роботі в «Бюро культурної допомоги для визволених земель»¹.

Увагу заслуговує дослідження О. Калішук², яка намагалась у контексті діяльності галицької інтелігенції щодо розбудови українського шкільництва на Волині під час Першої світової війни, показати роль очолюваного І. Крип'якевичем «Бюро культурної допомоги для визволених земель».

І. Заболотна³, у своєму дисертаційному дослідженні, вперше на основі неупередженого аналізу історичних джерел в т. ч. матеріалів родинного архіву, намагалась показати погляди І. Крип'якевича на методику історичних досліджень, та визначити заслуги у розвитку джерелознавства й внесок його в українську історіографію.

Часткове висвітлення діяльності І. Крип'якевича в товаристві «Просвіта» знаходимо в наукових дослідженнях І. Зуляка, Р. Гарата⁴, які розкривають загальну історію цієї організації.

Досліджуючи генезу журналу «Український історик», часопису Українського історичного товариства, Л. Сакада, розглядає постать І. Крип'якевича, як особи, творчість якої популяризувалась на його сторінках.

Отже, вивчення культурно-просвітницької діяльності І. П. Крип'якевича не знайшло цілісного висвітлення та не дає уявлення про нього як просвітителя та педагога.

У підрозділі 1.2. «Джерельна база дослідження» охарактеризовано різноманітні джерела про життя і творчість Івана Крип'якевича. Аналіз джерельної бази дозволив класифікувати їх за групами:

1. Опубліковані та неопубліковані праці І. Крип'якевича, рукописні записки, чернетки, конспекти лекцій, уроків, виступів, бібліографічні матеріали.
2. Джерела особового походження (опубліковані та архівні): а) щоденники; б) автобіографії; в) спогади; г) епістолярії.

¹ Патер І. Союз Визволення України: проблеми державності і соборності / Іван Патер. — Інститут Українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. — Львів, 2000. — 344 с.; Литвин М., Науменко К. «Історія галицького стрілецьтва» / М. Литвин, К. Науменко. — Львів: Каменяр, 1991. — 200 с.; Лазарович М. Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба / Микола Лазарович. — Тернопіль: Джура, 2005. — 592 с.

² Калішук О. Роль галицької інтелігенції в національно-культурному відродженні українців Волині (1914-1918 р.р.): дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01 / Калішук Оксана Миколаївна. — Львів, 2002. — 250 с.

³ Заболотна І. Археографічна діяльність та джерелознавчі студії Івана Петровича Крип'якевича: дис. ... канд. іст. наук: 07.00.06 / Заболотна Інна Миколаївна. — К., 2005. — 298 с.

⁴ Зуляк І. С. Товариство «Просвіта» у Західній Україні в міжвоєнний період: організаційні засади, господарське становище та культурно-просвітницька діяльність: дис. ... доктора іст. наук: 07.00.01. / Зуляк Іван Степанович. — Чернівці, 2006. — 690 с.; Гарат Р. М. Діяльність товариства «Просвіта» в Галичині (1868-1921): дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01. / Гарат Роман Михайлович. — Чернівці, 2003. — 204 с.

3. Документи, пов'язані з педагогічною та просвітницькою діяльністю (друковані та архівні).

В основу дисертаційного дослідження був покладений великий масив маловідомих документів і матеріалів, зосереджених в Архіві Івана Крип'якевича, можливість користування яким дослідниці було люб'язно надано п. Лесею Крип'якевич, дружиною молодшого сина Івана Крип'якевича — Романа. Першим кроком у систематичному опрацюванні приватного Архіву Івана Крип'якевича стало підготовлене Ярославом Федорукм видання інвентарного опису¹, характеристика якого знайшла своє відображення на сторінках «Українського історичного журналу» підготовлена О. Ясем². В Архіві Івана Крип'якевича 416 папок (П. № 1-416) з документами і матеріалами, упорядкованими, у переважній більшості, самим Іваном Петровичем (П. № 1-284) і частково Богданом Івановичем, сином Івана Крип'якевича. Невід'ємною частиною цього Архіву є картотека Івана Петровича і папки з його публікаціями (П. № 392-416).

Важливе місце в джерельній базі дисертації займають опубліковані та неопубліковані праці Івана Крип'якевича, у яких висвітлюється питання педагогічної та просвітницької діяльності, проблеми національної освіти та виховання.

Визначальною складовою джерельної бази дослідження життя та діяльності вченого є джерела особового походження. Передусім варто згадати автобіографічні матеріали, щоденник та спогади вченого, частина з яких була опублікована в журналі «Український історик» і збірнику «Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність».

Неабиякий інтерес становлять спогади вже зрілого історика, написані в 1931 р., які є складовою частиною Архіву Івана Крип'якевича. Найбільшу увагу І. Крип'якевич приділив діяльності створеного ним «Просвітнього кружка» при «Академічній громаді», який активно займався просвітницькою роботою. Цінність спогадів підвищується залученням уривків із листів, виписок та вирізок газет, наведених списків слухачів та лекторів «Просвітнього кружка», розклад занять, протоколи, тексти виступів і промов на студентських зборах.

В Архіві Івана Крип'якевича містяться також записки мемуарного характеру та протоколи засідань (які вів І. Крип'якевич) про події, зокрема про боротьбу студентів за український університет у Львові.

Важливим джерелом є епістолярна спадщина Івана Крип'якевича. У листах знаходимо цінні фактологічні дані, думки та висловлювання І. Крип'якевича, його оцінку тогочасних суспільно-політичних явищ, інформацію про

культурно-просвітницьку працю. Епістолярна спадщина І. Крип'якевича представлена у фондах архівів Львова та Києва, Архіві Івана Крип'якевича.

Переважна частина архівних документів про культурно-просвітницьку діяльність Івана Крип'якевича зберігається у Центральному державному історичному архіві України у м. Львові (ЦДІАЛ). Вони зосереджені тут головним чином у фонді 357 — це особовий фонд Івана Крип'якевича, який містить 61 справу за 1892-1941 роки. Серед них є справи, документи яких дозволяють скласти враження про педагогічно-просвітницьку діяльність Івана Крип'якевича. Крім цього, низка подібних матеріалів, знаходиться і в інших фондах згаданого архіву. Це фонди: 309 — «Наукове товариство ім. Шевченка»; 348 — Товариство «Просвіта»; 395 — «Бюро культурної допомоги для українського населення визволених земель»; 865 — «Товариство охорони військових могил»; 310 — «Український університет у Львові»; 206 — «Рідна школа»; 736 — «Товариство українських наукових викладів ім. П. Могили»; 313 — редакція журналу «Дзвінок»; 359 — фонд Й. Назарука; 360 — фонд В. Старосільського; 368 — фонд С. Томашівського.

Важливим документальним джерелом до вивчення педагогічної діяльності І. Крип'якевича є фонд 179, оп.3. — «Кураторія Львівського шкільного округу», матеріали якого дають уявлення про освітню політику в Східній Галичині. Особливо цінним для дослідження педагогічної діяльності Крип'якевича стали матеріали фонду 179, оп.7. — «Кураторія Львівського шкільного округу. Персональний відділ». Він вміщує особову справу І. Крип'якевича (спр.13263), яка налічує 217 аркушів.

Матеріали щодо вивчення педагогічної діяльності І. Крип'якевича у Львівському державному університеті ім. І.Франка, містяться в архіві названого університету та його музею.

Деякі матеріали щодо участі І. Крип'якевича в молодіжному просвітньому русі акумулюють матеріали Державного архіву львівської області (ДАЛО) — ф. 296 «Академічна громада».

Центральний державний архів вищих органів влади та управління України в м. Києві (ЦДАВОВУ) зберігає документи щодо участі І. Крип'якевича в Союзі Визволення України — фонд 4405 — «СВУ». Фонд 4465с. — «Колекція окремих документальних матеріалів», містить матеріали, які дають змогу з'ясувати діяльність представників УСС на Волині та діяльність учительської громади Товариства українських учителів вищих шкіл у Львові.

У Центральному державному історичному архіві України у м. Києві (ЦДІАК) — ф. 365 та ф. 361 містяться матеріали, що розкривають суть політики російської влади в Східній Галичині під час першої світової війни.

Таким чином, дисертаційне дослідження ґрунтується на достатньому комплексі джерел. Використання всіх зазначених архівних і друкованих матеріалів, чималу кількість яких введено в науковий обіг уперше, критична їх оцінка та узагальнене осмислення доробку попередників дали змогу авторові вирішити основні завдання дисертаційного дослідження.

¹ Архів Івана Крип'якевича : Інвентарний опис / [Упор. Я. Федорук; наук. ред. І. Бутич, Я. Дашкевич, О. Купчинський]. — К.: Львів, 2005. — XXX. — 252 с.

² Ясь О.В. Архів Івана Крип'якевича: Інвентарний опис / [Упор. Я. Федорук; наук. ред. І. Бутич, Я. Дашкевич, О. Купчинський]. — К.: Львів, 2005. — XXX. — 252 с. / О.Ясь // Український історичний журнал. — 2007. — № 1. — С. 221-223.

У другому розділі дисертації *«Іван Крип'якевич у контексті національних та освітніх процесів у Східній Галичині у кінці XIX — першій половині XX ст.»* вивчено особливості політичного та культурно-освітнього розвитку Східної Галичини кінця XIX ст. — першої половини XX ст. та умови, в яких відбувалося формування особистості Івана Крип'якевича.

У підрозділі 2.1. *«Особливості українського національно — просвітницького руху в Східній Галичині кінця XIX ст. — першої половини XX ст.»* висвітлено політичне та соціально-культурне становище цієї частини українських земель в XIX ст. — першій половині XX ст., виділено особливості національно-культурних процесів, які відбувались в усіх періодах розвитку Східної Галичини (австро-угорський, період визвольних змагань, польський, радянський, німецький та знову радянський). Розглянуто характер та специфіку діяльності культурно-освітніх закладів та політичних організацій.

Конституційний лад австрійської частини Габсбурзької монархії дав змогу викристалізуватися українській національній свідомості й розвинутися організованим формам громадського життя. З виникненням в к. XIX ст. у Східній Галичині українських політичних партій, національна ідея виходить за рамки суто інтелігентського середовища і проникає вглиб суспільства. Це створює умови для формування масового національного руху з яскравим політичним забарвленням.

Окупація після світової війни Польщею Східної Галичини ускладнили процес становлення та розвитку української освіти та культури. Завдяки активній діяльності таких громадських організацій як «Просвіта», «Рідна школа» тощо, постійно розширювалась мережа освітньо-виховних закладів, велась просвітня робота серед українського населення.

Після встановлення радянської влади (1939-1941 рр.) формально було надано перевагу українській науці та вищій школі в Східній Галичині. Та разом з тим, було ліквідовано приватні навчальні заклади, НТШ, зупинена діяльність товариства «Просвіта». Мало відрізнялося від радянського періоду становище українського культурного життя і під час німецької окупації Східної Галичини 1941-1944 років. У післявоєнний період суспільно-політичне, культурне життя було підпорядковане відповідно партійно-ідеологічним догматам.

У підрозділі 2.2. *«Формування світоглядних переконань Івана Крип'якевича»* йдеться про чинники, які сприяли формуванню громадянсько спрямованого світогляду, потреби в поширенні освіти, популяризації української історії, захисті українського національного життя.

Початковим чинником формування світоглядних переконань та життєвих цінностей Івана Крип'якевича виступило сімейне виховання, означене, з одного боку — впливом освіченого батька-катехіта, з іншого — глибоким українським корінням. Потужна філософська, філологічна та історична освіта, яку І. Крип'якевич отримав у Львівській гімназії, визначила його гуманітарну спрямованість. Гімназійне життя, навчальне та позанавчальне спілкування з педагогами та членами Наукового товариства ім. Т. Шевченка мало значний вплив на професійну орієнтацію І. Крип'якевича.

Українські переконання майбутнього вченого міцніли у вирі студентського життя у Львівському університеті. У цей час І. Крип'якевич поєднує навчальну та науково-пошукову діяльність, в якій значну роль відіграв М. Грушевський.

Вплив на формування поглядів І. Крип'якевича справили події, пов'язані із боротьбою молоді за український університет у Львові. Він брав активну участь у вічах де постійно піднімалось це питання, виступив одним із учасників демонстрації 1907 р., яка закінчилась ув'язненням студентів та їх голодуванням.

Його світогляд формувався також під впливом праці в студентському товаристві «Академічна громада» і «Просвітній кружок», метою якої було просвітня праця на селі.

У третьому розділі дисертації *«Педагогічна діяльність Івана Крип'якевича»* висвітлюється педагогічна праця історика в українських гімназіях та вищих навчальних закладах. Також йдеться про І. Крип'якевича, як автора підручників та посібників, які торкалися передусім викладання історії України.

У підрозділі 3.1. *«Гімназійна педагогічна діяльність»* характеризується педагогічна діяльність Івана Крип'якевича в середніх загальноосвітніх навчальних закладах, інноваційні підходи в навчально-виховному процесі, чинники, які впливали на активізацію його зусиль щодо організації та розбудови українського шкільництва.

Серед перших приватних гімназій, заснованих українцями, була Рогатинська українська гімназія. Саме в ній після закінчення університету у 1909 р. розпочинав свій педагогічний шлях Іван Крип'якевич. Тут він впроваджує екскурсії як форми позакласної роботи, широко застосовує читанки, різноманітні оповідання, легенди, сам пише белетризовані історичні твори. З перших років своєї педагогічної діяльності І. Крип'якевич стає членом та активним діячем УПП, дописувачем шкільних часописів.

Іван Крип'якевич неодноразово виступав з лекціями перед учителями на різні педагогічні теми, розробляв методичні рекомендації щодо проведення уроків, знайомив їх з історією української освіти.

Працюючи в Академічній гімназії у 1917 р. І. Крип'якевич організував історичний гурток програма якого включала різноманітні форми позашкільної роботи: лекції, дискусії, підготовку учнями рефератів, збирання стародруків та монет для українських збірок, екскурсії.

У підрозділі 3.2. *«Педагогічна діяльність І. Крип'якевича у вищих навчальних закладах (1921-1946 рр.)»* характеризується його педагогічна діяльність в Тасмному університеті, Богословській Академії, Львівському державному університеті ім. І.Франка. Акцентується увага на методику роботи зі студентами, залучення її до наукової роботи, розуміння вартості джерельних матеріалів, виховання громадянських почуттів.

Після зайняття Львова поляками в університеті були ліквідовані українські кафедри, які існували за Австро-Угорщини. Тому, в серпні 1919 р. українські учені і педагоги ініціювали організацію приватних університетських курсів для українського студентства, які у 1922 р. були перейменовані в

Український університет. Новостворений український вищий навчальний заклад, незважаючи на переслідування з боку польських властей, був організований за зразком західноєвропейських університетів. І. Крип'якевичем читав там курс «Методика історичних дослідів», курс лекцій з української історіографії XVIII–XIX ст., проводив спеціальний семінар, який знайомив студентів з технікою дослідницької роботи.

У греко-католицькій Богословській Академії Іван Петрович викладав за власною програмою історію України в контексті історії Східної Європи, а також методику історичних досліджень.

Друга світова війна докорінно змінила всі сфери суспільного життя Східної Галичини, у тому числі відбулась кардинальна перебудова шкільництва на західноукраїнських землях. У жовтні 1939 Івана Крип'якевича призначають професором і завідувачем кафедри історії України Львівського університету ім. І. Франка. Окрім курсу лекцій з історії України він веде й спецкурси, в тому числі методику історичних досліджень, працює з аспірантами.

1945-1946 навчальний рік в університеті був для вченого останнім, пізніше його свідомо не допускають до студентів. З 1947 р. Іван Крип'якевич займався лише науковою роботою, плідно працював з аспірантами, використовуючи досвід педагога та науковця.

Як викладач Українського таємного університету, Богословської Академії, університету ім. І. Франка Іван Крип'якевич ставив головним завданням поглиблення знань молоді з історії України, залучав її до наукової дискусії та виховував розуміння вартості джерельних матеріалів.

У підрозділі 3.3. «Загальна характеристика підручників та посібників з історії за авторством І. П. Крип'якевича» висвітлено заходи науковця, педагога щодо створення українських підручників. Розкрито участь Івана Крип'якевича в процесі підручникотворення. Охарактеризовані підручники і посібники як для школярів і студентів так і для широкого загалу.

У кінці XIX — на початку XX століття в освітньому процесі Східної Галичини основна увага зверталася на створення авторських підручників та посібників для українських учнів. За відсутності українських підручників у школах вчили за перекладним підручником польської історії. Тому, найважливішою справою національного відродження було питання українського підручника.

У зв'язку з цим важливою є підготовка І. Крип'якевичем: «Короткої історії України для початкових шкіл та 1-ої класи гімназії»; «Огляду історії України — репетиторій для вищих клас середніх шкіл та вчительських курсів»; «Шляхами слави українських князів»; «Оповідань з історії України для нижчих клас середніх шкіл. Перша частина: княжа доба»; «Малої історії України»; «Історії козаччини для народу і молоді»; «Історії України для народу»; «Великої історії України»; «Історії українського війська»; «Історії української культури»; «Всесвітньої історії»; «Історії України від найдавніших до теперішніх часів»; «Історії України» та низки белетризованих історичних оповідань.

Новостворені посібники на національній основі і для української школи були вагомим внеском як у методику навчання, виховання багатьох поколінь галицької молоді, так і в українську історичну науку.

У четвертому розділі дисертації «Зміст та спрямованість просвітницької діяльності Івана Крип'якевича» з'ясовано мотиви, основні напрямки і форми культурно-просвітницької діяльності Івана Крип'якевича.

У підрозділі 4.1. «Участь Івана Крип'якевича в українському студентському русі» висвітлюється участь його в молодіжній русі як члена організації «Академічна громада», діяльність якої була спрямована, передусім, на розвиток українського суспільства, на піднесення його культурного і освітнього рівня.

У 1904 році Іван Крип'якевич після закінчення гімназії вступає до Львівського університету і відразу ж опиняється в центрі громадського життя українського студентства. Об'єднане в товариство «Академічна громада», українське студентство спрямувало свою діяльність на пробудження національної самосвідомості в умовах полонізації українського населення. У 1904 р. І. Крип'якевич стає активним учасником цього товариства. У 1908 р. при «Академічній громаді» він організував «Просвітній кружок», який здійснював широку, послідовну та активну освітню роботу серед українського населення сіл Львівщини. У боротьбі з полонізацією в 1912 р. силами Івана Крип'якевича та його однодумців була організована приватна школа ім. Короля Данила, яка була важливим кроком щодо розбудови українського шкільництва.

У підрозділі 4.2. «Діяльність в товаристві «Просвіта» розкрито працю Івана Крип'якевича в цій просвітній організації, що характеризувалась винятковою насиченістю і багатогранністю. Розкриті основними напрями, форми роботи та її особливості.

Співпрацю з «Просвітою» І. Крип'якевич розпочав ще 1907 року. Він намагався надати просвітній роботі наукове підґрунтя, позбутися в цій роботі непрофесійності, випадковості та безплановості, надати їй систематичного характеру. Уже на першому освітньому конгресі «Просвіти» у 1908 р. І. Крип'якевич акцентував увагу на необхідності створення мережі бібліотек, які б стали підґрунтям просвітній роботі.

Іван Крип'якевич в 1913 р. обирається референтом бібліотечної комісії. За його ініціативою створено нову рубрику «Бібліотечні справи» часопису «Просвіта», де він популяризує узагальнений ним досвід функціонування зарубіжних та вітчизняних бібліотек. Брав участь в організації гуртків молоді в діяльності яких чільне місце посідало вивчення історії України.

Разом із членами проводу «Просвіта» Іван Крип'якевич розробив програму розвитку товариства. З метою встановлення контактів з «Просвітами», «Рідними хатами» й іншими культурно-освітніми товариствами в серпні 1923 р. І. Крип'якевич разом з М. Галушинським їдуть на Волинь, Полісся й Холмщину.

Плідною справою характеризується і діяльність І. Крип'якевича в «Краєвому комітеті охорони воєнних могил» при Товаристві «Просвіта», яка

спрямувала свою роботу щодо пошуку, відновлення, впорядкування військових могил січових стрільців, проведення святкових процесій-обходів, перепоховання загиблих. Завдяки ряду пошукових експедицій були упорядковані могили в Острові, на горі Маківці, могили у Львові на Личаківському та Янівському цвинтарях.

У підрозділі 4.3. «*Організація українського шкільництва на Волині та Холмщині під час Першої світової війни*», показана участь І. Крип'якевича в роботі Союзу визволення України та його структурній одиниці — «Бюро культурної допомоги для визволених земель», метою якого було налагодження культурно-освітнього життя в північно-західних землях України.

Влітку 1915 р. після вдалого наступу німецьких і австро-угорських військ були зайняті українські землі Холмщини, Підляшшя, частина Полісся. На кінець 1915 року ними була здобута Західна Волинь. Тут було створено окрему територіально-адміністративну одиницю — Волинську округу з центром у Володимирі-Волинському. Зайняті німецькими і австро-угорськими військами землі стають ареною діяльності СВУ, що діяв в австрійській частині України, та здійснював заходи з метою забезпечення в окупованих українських землях розвиток українського національного життя, яке було знищено антиукраїнською політикою російського царизму.

В екстремальних умовах воєнної доби Іван Крип'якевич активно включається в діяльність Союзу Визволення України для організації шкільництва на Волині, налагодження культурно-освітнього життя. І. Крип'якевич очолював «Бюро культурної допомоги для визволених земель» з 28 листопада 1915 р. до 18 березня 1917 р. «Бюро» займалося організацією шкільництва та забезпечення його учительськими кадрами, шкільним приладдям. Завдяки енергійній та систематичній праці «Бюро» у повітах Волині й Полісся вдалося організувати за два роки десятки українських народних шкіл.

У ході проведеного дослідження ми дійшли таких висновків:

1. Дослідження показало, що в українській історичній науці обмаль спеціальних робіт щодо висвітлення культурно-просвітницької діяльності Івана Петровича Крип'якевича. Сукупність матеріалів біоісторіографічного характеру, які було сформовано в результаті пошукової роботи в ЦДІАК України, ЦДІАЛ України, ЦДАВОВ України, Архіві Президії НАН України, Архіві ІУ ім. І. Крип'якевича НАН України, ІР НБУВ, архіві НБУВ, ДАЛО, архіві Львівського національного університету ім. І. Франка, ВР ЛНБ ім. В. Стефаніка, Архіві Івана Крип'якевича, дозволила розв'язати поставлені завдання.

2. Встановлено, що основними передумовами формування національної свідомості та педагогічних поглядів І. П. Крип'якевича були суспільно-політичні та соціально-культурні перетворення в Україні періоду національного відродження. Основними чинниками становлення та розвитку світоглядних переконань і життєвих цінностей просвітителя стали: виховання у високоінтелегентній родині; навчання в освітніх закладах Східної Галичини, де, не зважаючи на значний вплив полонізації, стрімко зростала національна

самосвідомість української молоді; співпраця з істориками, насамперед з М. Грушевським, провідними українськими педагогами, громадськими діячами першої половини ХХ ст.

3. Дослідження довело, що провідними напрямками педагогічно-просвітницької діяльності Івана Крип'якевича, яка мала яскраво виражену національну спрямованість, були: педагогічна діяльність в Рогатинській гімназії, філії львівської Академічної гімназії, гімназії С. С. Василянко, жіночій учительській семінарії Українського Педагогічного Товариства; робота у вищих навчальних закладах м. Львова — Таємному університеті, Богословській академії та Львівському університеті ім. І. Франка. На основі аналізу його педагогічної діяльності, науково-педагогічних розвідок, виступів на педагогічних нарадах, засіданнях в просвітницьких товариствах з'ясовано роль І. Крип'якевича у розбудові української національної школи та освіти.

4. У ході дослідження систематизовано педагогічний доробок історика у популяризації історії України. Іван Крип'якевич у процесі навчання рідної історії виокремлював відповідні методичні прийоми навчання історії, аналізував їх та давав супровідні методичні рекомендації педагогам з їх використання. І. Крип'якевич акцентував увагу на такі форми активного пізнання як навчальна екскурсія, самостійна робота учнів, використання книг для читання, робота над оповіданнями, легендами, історичними джерелами. Серед методів навчання у вищих навчальних закладах історик особливу увагу приділяв методам дослідження історичного матеріалу — аналізу та синтезу, обґрунтовував технологію їх використання при роботі з історичними джерелами.

5. Педагогічна діяльність І. Крип'якевича була спрямована і на процес підручникотворення. Програми, підручники та посібники за авторством Івана Крип'якевича торкалися передусім викладання історії України. Змістовий аспект підручників та посібників з історії «Коротка історія України (1918 р.), Огляд історії України: Репетиторіум для вищих клас середніх шкіл та учительських курсів (1919)», «Шляхами слави українських князів» (1918 р.), «Оповідання з історії України для нижчих клас середніх шкіл. Перша частина: княжа доба» (1918 р.), Історія козаччини для народа і молоді (1922 р.), «Мала історія України» (1921 р.), «Велика історія України» (1935 р.), «Історія української культури» (1937 р.), «Історія українського війська» (1937 р.), «Всесвітня історія» (1939 р.), «Історія України» (1941 р.) характеризуються національною спрямованістю.

Підручники і посібники І. Крип'якевича стали не лише дидактичним явищем, а і сприяли формуванню цілого покоління українців-патріотів.

6. Дослідження показало, що провідними напрямками просвітницької діяльності Івана Крип'якевича були: активна участь у товариствах «Академічна громада», «Просвіта», «Краєвому комітеті охорони воєнних могил», «Бюро культурної допомоги для визволених земель».

Діяльність Івана Крип'якевича в молодіжній організації «Академічна громада» була спрямована, передусім, на піднесення культурного і освітнього

рівня українського суспільства. В умовах неписьменності та колонізації українського народу, Іван Крип'якевич відстоював активну громадянську позицію в боротьбі за національну школу, українську мову.

Участь у роботі товариства «Просвіта» була спрямована на пошук нових ефективних форм його діяльності. І. Крип'якевич розробив програму розвитку товариства, пропагував заснування бібліотек, брав активну участь у роботі та поширення книг серед населення, опікувався та надавав методичну допомогу читальням «Просвіти».

У діяльності І. Крип'якевича в «Краєвому комітеті охорони військових могил», простежується зусилля ученого по збереженню пам'яті про людей, які загинули захищаючи Батьківщину, популяризації історико-культурної спадщини.

Як голова «Бюро культурної допомоги для визволених земель», структурній одиниці СВУ, Іван Крип'якевич приклав чимало зусиль для на заснування шкільництва на Волині, створення нових центрів культури і просвіти.

Основні положення і висновки дисертації викладено у публікаціях, вміщених у фахових виданнях:

1. Клименко Н. П. Іван Крип'якевич : сторінки просвітницької діяльності (1909-1914 pp.) / Н. П. Клименко // Сумська старовина. — 2007. — № XXIII. — С.130-143.
2. Клименко Н. П. Іван Крип'якевич: культурно-просвітницька діяльність на Волині та Холмщині під час Першої світової війни / Н. П. Клименко // Література та культура Полісся. — 2007. — Випуск 39. — С. 76-87.
3. Клименко Н. П. Штрихи до педагогічної діяльності академіка І. П. Крип'якевича / Н. П. Клименко // Український історичний журнал. — № 2. — 2008. — С. 64-75.
4. Клименко Н. П. Педагогічна діяльність видатного історика І. Крип'якевича у вищих навчальних закладах (1921–1946 pp.). — Режим доступу до журн. : <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/TNB/2008-2/08knpvz.pdf>

Публікації, що додатково відображають результати дисертаційного дослідження:

1. Клименко Н. П. Культура учителя в педагогічній діяльності І. П. Крип'якевича : матеріали Всеукр. наук.-метод. конф. [«Роль педагогічної етики у професійній підготовці сучасного вчителя»], (Київ, 15-16 травня 2008) / Київський міськ. педагог. ун-т ім. Б. Д. Грінченка. — К.: Київський міськ. педагог. ун-т ім. Б. Д. Грінченка, 2008. — С.183-187.
2. Клименко Н. П. З досвіду педагогічної діяльності Івана Крип'якевича в поширенні знань про Україну й українство : матеріали Міжн. наук.

конф. [«Українознавство XXI ст.: нові вимоги, проблеми та методологія розвитку»], (Київ, 21-22 жовт. 2008.). — К., — НДІ українознавства, 2008. — С.23-25.

3. Клименко Н. П. Іван Крип'якевич в молодіжному русі Галичини початку ХХ ст. : матеріали IV Міжн. наук. конф. [«Знаки питання в історії України: особа і суспільство в історико-культурному просторі»], (Ніжин, 11-12 груд. 2008 р.) / Ніж. держ. ун-т ім. М. Гоголя — Н. : Ніж. держ. ун-т ім. М. Гоголя, 2008. — С. 49-67.
4. Левітас Ф. Клименко Н. Доба Бориса Грінченка / «Мрії, вистраждані життям...» до 145-ї річниці з дня народження Б. Д. Грінченка: кол. монографія (у двох част.): Ч.1 / В. О. Огнев'юк , Н. П. Гупан, Н. П. Дічек (та ін.) / Ф. Л. Левітас, Н. П. Клименко — К.: Київський міськ. педагог. ун-т ім. Б. Д. Грінченка, 2009. — С.183-187.

АНОТАЦІЯ

Клименко Н.П. Культурно-просвітницька діяльність Івана Крип'якевича (1886-1967 р. р.). — Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.01 — історія України. — Київський міський педагогічний університет імені Б.Д. Грінченка. — Київ, 2009.

У дисертації на основі опрацьованих опублікованих та архівних матеріалів, Архіву Івана Крип'якевича, періодичної преси, спогадів, вітчизняної історіографії висвітлено культурно-просвітницьку діяльність Івана Крип'якевича. Проаналізовано фактори, що вплинули на формування його світоглядних переконань та громадянської позиції. Досліджено педагогічну діяльність І. Крип'якевича як у середніх загальноосвітніх навчальних закладах, так і у вищій школі, його участь у процесі підручникотворення. Охарактеризовані основні підручники та посібники з історії. Обґрунтовано його вагомий внесок як у методику навчання з історії, виховання молоді, так і у становленні українського шкільництва. Розглянута активна участь Івана Крип'якевича в молодіжному українському русі початку ХХ ст. Досліджена його просвітницька діяльність як члена товариства «Просвіта» (організатор та голова «Просвітнього гуртка»), метою якого було заснування бібліотек та поширення книг серед українського населення, відкриття українських шкіл, робота з освіти дорослого населення.

Проаналізована культурно-просвітницька діяльність І. Крип'якевича як голови «Бюро культурної допомоги для визволених земель» при СВУ (розбудова українського шкільництва на Волині та Холмщини під час Першої світової війни), а також його участь у «Краєвому Комітеті охорони воєнних могил», зокрема — упорядкування воєнних могил січових стрільців, популяризація історико-культурної спадщини.

Обґрунтовано вагомий внесок Івана Крип'якевича у творенні української державності та розвиток національної самосвідомості населення Східної Галичини.

Ключові слова: І. Крип'якевич, Східна Галичина, педагогічна діяльність, національна школа, підручникотворення, товариство «Просвіта», просвітницька діяльність, освіта, українська національна ідея.

АННОТАЦІЯ

Клименко Н. П. Культурно-просветительская деятельность Ивана Крипякевича (1886-1967 гг.). — Рукопись.

Диссертация на соискание ученого степени кандидата исторических наук по специальности 07.00.01 — история Украины. — Киевский городской педагогический университет имени Б. Д. Гринченко. — Киев, 2009.

В диссертации на основе проработанных опубликованных и архивных материалов, Архива Ивана Крипякевича, периодической прессы, воспоминаний, отечественной историографии отражено культурно — просветительскую деятельность Ивана Крипякевича. Проанализированы факторы, которые повлияли на формирование его мировоззренческих убеждений и гражданской позиции. Выявлено, что начальным фактором формирования мировоззренческих убеждений и жизненных ценностей Ивана Крипякевича выступило семейное воспитание. Мощное философское, филологическое и историческое образование, какое И. Крипякевич получил в Львовской гимназии, определило его гуманитарную направленность. Гимназическая жизнь, учебное и внешкольное общение с педагогами и членами Научного общества им. Т. Шевченко, имело значительное влияние на его профессиональную ориентацию. Украинские убеждения будущего ученого крепки в водовороте студенческой жизни в Львовском университете.

Исследовано педагогическую деятельность И. Крипякевича как в средних украинских общеобразовательных учебных заведениях (Рогатинская гимназия, филиал Академической гимназии в Львове, гимназия С. С. Василянок, женская учительская семинария Украинского Педагогического Товарищества), так и в высшей школе (Тайный университет, Богословская академия, Львовский университет имени И. Франко). Отмечено его участие в процессе создания учебников. Охарактеризованы основные учебники и пособия по истории. Это такие учебники и пособия по истории как: «Короткая история Украины» (1918), «Обзор истории Украины: Репетиториум для более высоких классов средних школ и учительских курсов» (1919), «Пути славы украинских князей» (1918), «Рассказы из истории Украины для нижних классов средних школ. Первая часть: княжеские времена» (1918), «История казачества для народа и молодежи» (1922), «Малая история Украины» (1921), «Большая история Украины» (1935), «История украинской культуры» (1937), «История украинского войска» (1937), «Всемирная история» (1939), «История Украины» (1941). Доказано, что учебники и пособия И. Крипякевича характеризуются национальной направленностью. Именно из страниц его учебников широкая общественность черпала исторические знания, которые воспитывали самостоятельно мыслящую, творческую личность, которая имеет собственную

гражданскую позицию и рассматривает историю не просто как школьный предмет, а как учительницу в жизни.

Исследование показало, что ведущими направлениями просветительской деятельности Ивана Крипякевича, которая имела ярко выраженную национальную направленность, были: активное участие в обществах «Академическое общество», «Просвіта», «Краевой комитет охраны военных могил», «Бюро культурной помощи для освобожденных земель».

Деятельность Ивана Крипякевича в молодежной организации «Академическое общество» было направлено, прежде всего, на развитие украинского общества, на подъем его культурного и образовательного уровня.

Исследование его просветительской деятельности как члена общества «Просвіта» показало, что целью ее было основание библиотек и распространение книг среди украинского народа, открытие украинских школ, работа из образования взрослого населения, открытие кружков для молодежи для изучения истории Украины.

Проанализированная культурно — просветительская деятельность И. Крипякевича как главы «Бюро культурной помощи для освобожденных земель» при СВУ, была направлена на организацию украинских школ на Волини и Холмщине во время Первой мировой войны (сбор денег на их содержание; распространение книг среди населения; опека и предоставление методической помощи учителям, сечевым стрельцам, пленным украинцам; популяризация истории Украины; создание новых центров культуры и просвещения).

В деятельности И. Крипякевича в «Краевом комитете охраны военных могил», который был создан при секции Украинского Горожанского комитета общества «Просвіта», прослеживаются усилия ученого по сохранению памяти о людях, которые погибли, защищая Родину, популяризации историко-культурного наследия.

Обоснованно весомый вклад Ивана Крипякевича в создание украинской государственности и развитие национального самосознания населения Восточной Галиции.

Ключевые слова: И. Крипякевич, Восточная Галиция, педагогическая деятельность, национальная школа, написание учебников, товарищество «Просвіта», просветительская деятельность, образование, украинская национальная идея.

ANNOTATION

Klymenko N. P. The cultural — enlightenmental activity of Ivan Krypyakevych (1886-1967 y.y.). — Manuscript.

A dissertation to attain the degree of Candidate of History: speciality 07.00.01 — History of Ukraine. — Kyiv municipal pedagogical Grinchenko university, 2009.

The dissertation outlines cultural — enlightenmental activity of Ivan Krypyakevych based on archival materials, Ivan Krypyakevych archive, periodicals, memoirs, native historyography. The factors, which have influenced the formation of his world outlook convictions and on his civil position has been analysed here. The pedagogical activity of Ivan Krypyakevych both at secondary and at high schools, his activity in creating textbooks has been researched. The basic historical textbooks and manuals has been characterized. The significant contribution of Ivan Krypyakevych both in historical education method, in young people education and in formation of ukrainian schooling has been characterized. The active participation of Ivan Krypyakevych in youth ukrainian movement at the beginning of XX century has been examined. His enlightenmental activity as a member of “Prosvita” society (an organizer and a chief of “Prosvita group”) has been researched. The purpose of this group was library establishing and book spreading among ukrainian people, ukrainian schools opening, adult education.

The cultural — enlightenmental activity of Ivan Krypyakevych as a chief of “Bureau of cultural aid for released lands” by LUU (for making ukrainian schooling on Volyn and Holmshchyna during I World War) and also his participation in «Regional Committee of guard of soldiery graves» (arrangement of soldiery graves of Sichovi Striltsi), popularization of historiko-cultural legacy has been analysed here.

A great payment of Ivan Krypyakevych in creation of the Ukrainian state system and development of national consciousness of population of East Galychyna has been grounded.

Key words: I. Krypyakevych, East Galychyna, pedagogical activity, national school, textbooks creation, society «Education», enlightenmental activity, education, Ukrainian national idea.